

ТИПОЛОГІЯ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗДАТНОСТІ ДО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ІНШОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Редько В.Г.

Україна, м. Київ, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук
України

Іншомовну навчальну діяльність можна розглядати як систему дій, що зумовлюються цілями навчання, при цьому варто звернути увагу на доцільності чіткої диференціації всіх дій, у залежності від вікових психологічних особливостей та потенційних можливостей учнів і об'єкту засвоєння. Відповідно, з урахуванням особливостей змісту навчання іншомовного спілкування, яким передбачається становлення в учнів умінь і навичок спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності, методи і форми навчання, способи його організації, а також засоби, що забезпечують досягнення програмових цілей, мають визначатися відповідно до особливостей діяльності, що виконується [1; 2]. Це, у свою чергу, зумовлює виконання системи дій, характерних компетентісно орієнтованому змісту навчання говоріння, аудіювання, читання, письма в умовах особливим способом організованого освітнього іншомовного комунікативного середовища як гнучкого динамічного утворення, концептуальним підґрунтям для якого слугує система взаємодії комплексу її ресурсних структурних об'єктів та суб'єктів, які виконують певні дії у її межах. Саме ця особливість має простежуватись у процесі навчання – діяльність учнів необхідно спрямовувати на виконання тих дій, котрі забезпечують успішне засвоєння об'єкта навчання. У зв'язку з цим учні мають оволодівати чітко визначеною навчальною інформацією (вербальні відомості, процесуальні та операційні дії), яка має бути дидактично доцільно структурована і посиljena для усвідомлення й виконання кожним учнем [3].

Якою ж особливістю мають характеризуватися вправи і завдання відповідно до діяльнісного спрямування процесу компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування? Враховуючи особливості цього підходу, доцільно, на наш погляд, використовувати шість типів завдань, які можуть сприяти успішному оволодінню навчальними діями відповідно до визначених цілей. Це 1) завдання операційного типу; 2) завдання вибіркового типу, 3) завдання планувального типу, 4) завдання класифікувального типу, 5) завдання стимулювального типу, 6) мотивувальні завдання. Власне, вони охоплюють весь діялісно-орієнтований процес навчання і здатні забезпечувати досягнення цілей, зумовлених цим підходом. Інтерпретуємо ці типи завдань до особливостей навчання іншомовного спілкування.

Перший тип завдань (вправ) забезпечує формування мовних навичок через виконання учнями операцій, спрямованих на засвоєння форми мовної одиниці. Зазвичай такі вправи доцільно супроводжувати відповідною інструкцією і зразком як орієнтовною основою діяльності. Результатом такої роботи можуть бути як виконані операції, що свідчить про досягнення поставленої мети, так і здобуті знання про те, які операції та в якій послідовності потрібно виконувати.

Завдання *другого* типу характеризуються більшою самостійністю учнів і виконуються на засадах орієнтовної основи діяльності, заданої на попередньому етапі. Усі вправи вибудовуються в певну ієрархічну систему відповідно до дидактичних принципів наступності та нарощування труднощів, а покрокове їх виконання (алгоритм) має усвідомлюватись учнями. Головне призначення цього типу вправ – засвоєння способів вибору доцільних операцій для досягнення визначеної мети. Для сфери навчання іноземних мов – це формування досвіду виконання операцій/дій з мовним матеріалом, здійснення самоконтролю за результатами роботи. Зазвичай, це вправи на заповнення пропусків одним із кількох запропонованих варіантів, на формування речень із запропонованих частин, на конструювання тексту із представлених речень, на

вибір заголовка до прочитаного тексту із кількох запропонованих, на добір відповідного синоніма/антоніма до певного слова, на вибір правильної відповіді з кількох запропонованих на поставлене запитання.

Третій тип завдань передбачає виконання операцій/дій за аналогією. Цю роботу доцільно організовувати в такий спосіб, щоб вона здійснювалась учнями усвідомлено, відповідно до рівня сформованості орієнтовної основи діяльності як певного алгоритму, в якому чітко простежується зміст і послідовність виконання операцій і дій. У навчанні іноземних мов це вправи, що виконуються за зразком. Головна їх мета – навчити учнів використовувати певні мовні/мовленнєві форми: словосполучення, усталені мовленнєві моделі, форми слів/речень тощо.

До *четвертого* типу завдань відносяться ті, що сприяють формуванню в учнів здатності класифікувати мовні одиниці чи мовленнєві явища за певними ознаками, навчають визначати головне і другорядне, аналізувати об'єкти і явища, обґрунтовувати власні дії.

П'ятий тип завдань – це власне комунікативні завдання, що супроводжуються певними стимулами, які зорієнтовують учнів у виборі об'єктів/явищ, мовних/мовленнєвих одиниць як засобів вираження, серії малюнків/фотографій тощо для здійснення спілкування. Орієнтовна основа діяльності, виражена такими засобами, може бути закладена у змісті вербального формулювання основного завдання, а також матеріалізована у схемах, таблицях, малюнках/фотографіях як його супутніх засобах.

Завдання *шостого* типу сприяють усвідомленню школярами виконуваної діяльності у повному обсязі. На будь-якому етапі вивчення іноземної мови вони мають чітко розуміти, для чого їм потрібна та чи інша дія, яку вони виконують, бачити перспективи результату цього виконання, уміти реально оцінювати свою роботу, а також усвідомлювати її місце в системі власних комунікативних намірів, на які спрямована їхня іншомовна діяльність. Комплекс таких навчальних дій акумулюється в творчих видах комунікативної діяльності:

навчально-мовленнєвих ситуаціях, рольових іграх, проєктній роботі. Саме в них учні повинні бути здатними продемонструвати рівень своїх мовленнєвих здібностей, порівняти їх з результатами роботи однокласників, оцінити власну діяльність.

Комплекс зазначених завдань недоцільно сприймати як усталену ієрархію, оскільки вони можуть використовуватись у різних варіантах (кількісному та якісному складі, послідовності) відповідно до цілей навчання, вікових особливостей учнів, їхнього навчального досвіду, комунікативних потреб, а також з урахуванням мови, що вивчається. Утім, орієнтування на цю типологію під час проєктування навчальних дій в умовах освітнього іншомовного комунікативного середовища уявляється доцільним, оскільки такі завдання комплексно забезпечують процес навчання іншомовної комунікативної діяльності, зорієнтовують учнів на поетапне засвоєння мовних операцій і мовленнєвих дій, на усвідомлене і вмотивоване користування ними під час породження і сприймання іншомовного тексту.

Література:

1. Ніколаєва, С. Ю., (наук. ред.), (2003). Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ, Україна: Ленвіт.
2. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning. Official Journal of the European Union. 4.6. 2018. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7)
3. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти № 795. (2021). В. Г. Редько, О. П. Шаленко, С. І. Сотникова, О. Я. Коваленко, І. Б. Коропецька, О. М. Якоб, І. В. Самойлюкевич, О. М. Добра, Т. М. Кіор. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inoz.mov.5-9kl.Redko.ta.in.14.07.pdf>